

Brigita Tornič Milharčič, *Pripoved o življenju in delu Miroslava Vilharja*, monografija s priloženo zgoščenko

Založba Morfemplus, d.o.o., Preserje, 1. ponatis, 2018, 261 str.
(podolžni format, 30 x 21,5 cm), 37,50 €

Skladatelj, književnik, pesnik in politik Miroslav Vilhar (1818–1871) je bil rojen na Planini pri Rakeku (Postojna). 2018 je torej minilo 200 let od njegovega rojstva. Pravo je študiral na Dunaju in v Gradcu. Podedoval je posestvo, grad Kalec. V letih 1860–1863 je bil Vilhar poslanec v kranjskem deželnem zboru in se zavzemal za narodne pravice. 1863 je izdal časopis *Naprej*, 1869 pa organiziral tabor na Kalcu. Poleg politične dejavnosti, v kateri je dokazal visoko stopnjo narodne zavesti, se je ukvarjal tudi s književnostjo in skladanjem.

Pisal je večinoma rodoljubne (*Pesmi*, 1860) in politične pesmi (*Žabjanke*, 1865) ter narodno prebudne igre (*Vilharjeve igre I–VI*, 1865–66). Kot skladatelj pa je bil samouk. Kljub temu je objavil nekaj klavirskih plesnih skladb, *zboje* in *samospeve*, od katerih so mnoge ponarodele. Z igro *Jamska Ivanka* (glasba in libreto; 1850; uprizorjena 1871) je postavil temelje izvorni slovenski scenski glasbi.¹ Objavil je pet zvezkov slovenskih pesmi z napevi (1852–1862), od katerih so nekatere ponarodele, kot npr. *Na jezeru*, *Zagorska*, *Pri luni*, *Žalost*, *Napitnica* idr. Umrl je na gradu Kalec v Zagorju pri Pivki.²

Novo knjigo in s tem nova spoznanja o M. Vilharju je zdaj objavila Brigita Tornič Milharčič. Začne se že na (prvih notranjih) platnicah z življenjsko potjo od 1818 na Planini (tudi v ozadju se pojavita stari sliki Planine in Knežaka (1922–1901). Vmes so nanizane vse pomembnejše življenj-

¹ V letu 2018 je bilo to ovrženo z na novo odkrito (2008) in pozabljeno opero *Belin* Jakoba Frančiška Zupana (libreto Janeza Damascena Deva, obj. 1780) kot plod raziskovalnega in glasbenega dela Milka Bizjaka. Skupaj z režiserjem in producentom dr. Henrikom Neubauerjem sta delo postavila na slovenske odre in s tem dokazala, da odslej velja za prvega avtorja (prve slovenske baročne) opere J. F. Zupana in ne M. Vilharja (op. avtor, FK).

² Grad Kalec stoji v bližini Bača, nedaleč od izvira reke Pivke. Grad, od katerega je danes ostal le še stolp. Stoji na pobočju Brega. Prvotni grad, katerega podoba je ovekovečena v Valvasorjevi *Slavi vojvodine Kranjske*, je v 17. stol. zgradila plemiška rodbina Volfa Ernesta pl. Stemberga.

ske in delovne postaje M. Vilharja. Uvodnik *Knjigi na pot* (str. 8–9) podpisuje umetnostna zgodovinarica in ena (od 4) recenzentk Polona Škodič, *Razmišljanja avtorice* (str. 10–13) pa Birigita Tornič Milharčič. V *Uvodu* (str. 15–24) je predstavljen pregled kulturnih, političnih in gospodarskih razmer na Slovenskem v 19. stol. Tako spoznamo predmarčno dobo, revolucionarno leto 1848, Bachov absolutizem in preberemo o (zgodovinskih) letih 1859–1900. Poglavje o *M. Vilharju* (str. 27–41) se zaključi s predstavitevijo rodbine Vilhar avtorja Matjaža Vilharja.³ V tem je Vilhar postavljen v svoj čas in prostor. *Vilharjevo literarno in glasbeno ustvarjanje* (str. 43–122) je tako kot že nekatero dosedanje poglavje v glavnem omejeno časovno: 1845–1857 (leto 1850, Jamska Ivanka: vsebina, o nastanku, uvertura, uprizoritve in poročanje o izvedbah; leto 1851, leto 1852 in dopisi s Kalca), 1858–1861: Levstikovo obdobje (leto 1860 in leto 1861), 1861–1864: Ljubljana, začetki ustanavljanja čitalnic (leto 1862 in leto 1863), 1864–1871: vrnitev na grad Kalec (leto 1864 in Vilharjeve igre). *Vilharjevo politično delovanje* (str. 125–122) je obravnavano v letih 1861–1871 (Tabor na Kalcu, 9. maj 1869, o taborih na Slovenskem in 6. avgust 1871). *Vilhar in sodobniki* (str. 151–158) je naslednje poglavje. Tam so predstavljeni literati, glasbeniki in tudi tisti, ki so o Vilharju pisali (kasneje): J. Jurčič, V. Valenta, D. Cvetko, M. Kogoj, J. Barle, S. Godnič, A. Slodnjak, J. Pogačnik, V. Ukmar in M. Smrdel. Naslednja poglavja so bolj monotematika, zadnja pa že pomenijo del (znanstvenega) aparata knjige: *Odkritje spomenika v Postojni* (str. 161–179) 12. avg. 1906, *Po letu 1906* (str. 181–205), ki besedno in slikovno poseže vse do najnovejšega časa (2016), *Vilharjeva pesem v 21. stoletju* (str. 207–222) z Vilharjevim letom, *Povzetek raziskovalnega dela* (str. 223–235). V njem je (do)končno ugotovljeno, da skladatelj glasbeni opus obsega 27 *samospevov*, 12 *zborov* in 22 (ohranjenih) klavirskih skladb. Pet od teh jih je objavil samostojno v obliki »muzikalnega lista«, preostale pa v treh zbirkah, eno spevoigro in skladbo *Pred Bogom* za dva glasova in orgle.⁴ V *Opombah* (str. 237–247) ne gre za klasično navajanje opomb, ampak za avtoričine pripombe in popravke, ki jih pripisuje drugim avtorjem; tistim, ki so se tako ali drugače že ukvarjali z M. Vilharjem in njegovim delom. V *Mnenjih o knjigi in avtorici* (str. 249–255) so objavljene recenzije (v celoti), ki so jih prispevale ugledne slovenske pedagoginje in muzikologinje, vse po vrsti profesorice na ljubljanski *univerzi*: dr. Branka Pance Rotar, dr. Darja Koter, dr. Breda Oblak in dr. Barbara Sicherl Kafol. Biografski in bibliografski prikaz avtorice (B. Tornič Milharčič) je prispevala umetnostna zgodovinarica P. Škodič. *Viri in literatura* (str. 257–261) prinašajo izbor literature, popis časopisov in drugih virov, popis arhivov in strokovnega gradiva; vse s številčno ikonografijo. Knjigo pa

³ V: Študijski krožek OE Ljudska univerza Postojna (s slikovnim gradivom razpolaga Zavod znanje Postojna).

⁴ Tornič Milharčič B., Pripoved o življenju in delu Miroslava Vilharja (2018). Preserje: Založba Morfemplus, d.o.o., str. 227.

v notranjosti zadnjih platnic avtorica obogati še z ustvarjalno potjo kot nadaljevanje notranjosti prvih platnic. Zdaj je to v ozadju okrašeno z vedutama Senožec (1679) in podobo ljubljanskega Liceja (1850). Na tej notranji strani nas preseneti še zgoščenka v izvedbi tenorista **Mirana Žitka** in pianistke **Snježane Pleše** (2003). Ta prinese še 19 *samospevov* M. Vilharja. S slabo urico (52' 26") Vilharjeve glasbe, vokalno-instrumentalnih miniaturn, smo tako več kot interdisciplinarno in multidisciplinarno ob knjigi spoznali najnovejše in zadnje dosežke slovenskega glasbenega zgodovinopisja o Miroslavu Vilharju. Pa naj še kdo reče, da tudi take (okrogle) obletnice niso vsemu temu v prid. V knjigi smo poleg naslovnice in zadnjih strani ter (že omenjenih) notranjosti obeh platnic, reci in piši, našteli skoraj 240 enot. Med njimi so poleg slik še faksimili naslovnice in drugega tovrstnega gradiva s področja literature, glasbe, sodobnih, najnovejših fotografij, ki pričajo o dandanašnji skrbi širšega področja Postojne za Vilharjevo zapuščino in aktualizacijo njegovega življenja in dela.

Vilharjev samospevni opus predstavljajo na plošči: *Orač, Kosec, Oh, da bi vedela, Prijazne oči, Moja le bo, Pri luni*,⁵ *Slovo od Minke, Ljubki, V stražnici, Zvezde, Nezvesti, Srcu, Zvonček, Zagorska, Na goro, Na jezeru, Ipava, Napitnica in Planinarica*.

Pri delu, zadnji monografiji o M. Vilharju, so poleg že navedenih in (glavne) avtorice B. Tornič Milharčič, pripomogli še lektorici Polona Otoničar Pajk in Loreta Iskra, oblikovalki B. Tornič Milharčič in Brigita Vehar. Avtorica je bila hkrati tudi urednica knjige, grafično pripravo pa je priskrbela B. Vehar. Knjigo je izdala in založila Založba Morfemplus, d.o.o., iz Preserij (za založbo Helena Kraljič), v nakladi 500 izvodov pa je bila knjiga natisnjena v Sloveniji (<http://www.morfem.si>).

⁵ Poudaril avtor (FK), saj gre v teh primerih za tiste Vilharjeve *samospeve*, ki so medtem postali ponarodeli.